

SMERNICE ZA NADZOR NAD GLODAVCI ZA KOMUNALNA PODJETJA

Glodavci predstavljajo veliko grožnjo človekovemu zdravju. V publikaciji Svetovne zdravstvene organizacije »[Pomen urbanih škodljivcev v javnem zdravju](#)« je navedeno, da kot komenzali in sinantropi glodavci predstavljajo tveganje za javno zdravje. Študije kažejo, da so lahko okuženi z raznovrstnimi zajedavci in povzročitelji zoonoz (leptospiroza, salmoneloza...). Glodavci so z vidika habitata, prehranjevanja in drugih vidikov svojega življenja odvisni od človeka ter so njegovi splošno razširjeni spremljevalci. Povzročajo znatno ekonomsko škodo in so povezani tudi z zdravstvenimi težavami (astma in alergijske reakcije v zaprtih prostorih), kar še povečuje potrebo po njihovem učinkovitem zatiranju. Glodavci tudi fizično prenašajo različne patogene, ki jih najdemo v odplakah in v površinskih zatočiščih, vključno s človeškimi bivališči. Imajo močan nagon, da se zakopljejo in grizejo ter lahko poškodujejo kanalizacijsko/drenažno infrastrukturo, zlasti tam, kjer že obstajajo poškodbe. Z zmanjšanjem prisotnosti glodavcev zmanjšamo ta tveganja.

Kanalizacija in drenažni sistemi, ki jih je ustvaril človek, so na splošno idealni habitati za podgane. Nudijo okolje brez plenilcev, pozimi stabilno in poleti hladnejšo temperaturo ter obilje hrane. Premorejo torej vse dejavnike, ki prispevajo k nemotenemu zatočišču glodavcem brez sezonskih nihanj in brez plenilcev.

Močno infestirana kanalizacija lahko deluje kot rezervoar za podgane, zlasti v urbanih območjih. Zaradi mehanskih poškodb na materialih kanalizacije se bodo infestacije pojavljale tako na javnih površinah kakor tudi pod njimi.

Obvladovanje glodavcev zahteva kompleksen in integralen pristop, ki združuje tako preventivne – defenzivne ukrepe kot kurativne – ofenzivne ukrepe.

Izbira izvajalca

Za uspešen nadzor nad glodavci je v prvi vrsti potreben strokovno usposobljen izvajalec deratizacije. Kot dokazilo o usposobljenosti izvajalca in s tem zagotovilo, da bo deratizacija izvedena strokovno in v skladu z normativi, je priporočljivo od ponudnika/potencialnega izvajalca pridobiti sledeča potrdila:

- dovoljenje Ministrstva za zdravje za izvajanje dejavnosti dezinfekcije, dezinfekcije in deratizacije (DDD) (to dokazuje, da izvajalec izpolnjuje predpisane pogoje za izvajanje dejavnosti);
- dokazila o udeležbi na izobraževanjih s preizkusom znanja za zadnjih 5 let (skladno z predpisi, ki urejajo dejavnosti DDD, morajo izvajalci na 5 let obnavljati svoje znanje);
- veljavna dokazila o opravljenem usposabljanju iz varnosti pri delu;
- dokazila o izpolnjevanju evropskih standardov kakovosti - na področju izvajanja storitev DDD je bil sprejet standard [EN 16636](#).

Uredba o izvajanju uredb (EU) o dostopnosti biocidnih proizvodov na trgu v 3. točki 4. člena določa: »*Biocidni proizvodi, za katere je bilo izdano dovoljenje za dostopnost in uporabo za usposobljenega poklicnega uporabnika, se lahko dajejo v promet le pravnim ali fizičnim osebam, ki imajo poleg zahtev za poklicnega uporabnika, certifikat o izpolnjevanju zahtev iz standarda ST EN 16636:2015, Storitve zatiranja škodljivcev – Zahteve in kompetence.*«

S pridobitvijo certifikata po standardu EN 16636 izvajalci nadzora nad škodljivci strankam in javnosti dokazujejo visoko usposobljenost za izvajanje nadzora nad škodljivci, visoko kakovost storitev, sistematično zmanjševanje tveganja za stranke in javnost ter sistematično zmanjševanje potencialnih negativnih vplivov na okolje in dobrobit živali.

- Ponudnik storitev DDD mora ščititi interese svojih strank in družbe, tako da ima ustrezno raven družbene odgovornosti in urejeno zavarovanje poklicne odgovornosti. Kot dokazilo se lahko upošteva predložitev veljavne zavarovalne police.

Poleg tega je priporočljivo pridobiti izjavo ponudnika:

- da pravilno uporablja (v skladu z navodili za uporabo) izključno biocidne proizvode, ki so registrirani za uporabo v RS (proizvodi za deratizacijo/deratizacijska sredstva);
- da pravilno uporablja predpisano zaščitno opremo in s tem ne ogroža ljudi, okolice in živali;
- da ima zadostno število ustrezno usposobljenih izvajalcev glede na obseg dela, ki ga mora izvesti (npr.: tovrstnih del ne morejo izvajati študenti, prijatelji ali osebe, ki se za izvedbo del niso usposobile po predpisanem programu izobraževanja. Vsak izvajalec del lahko s potrdilom NIJZ izkaže, da je tovrstno izobraževanje uspešno opravil).

O sredstvih za izvajanje deratizacije

Normativi oziroma priporočene količine za antikoagulate II. generacije za nekatera področja:

- kanalizacija: 150–200 g vabe na jašek, na 200 dolžinskih metrov oziroma na 2 ali 3 odprtine oziroma 1000 g / 500 m kanalizacije na 10 mestih;
- parki in javne površine: 1 vaba (20 – 50 g) / 10–20 m² tlorisne površine;
- obrežja vodotokov: 1 vaba (20–50 g) na 10 m²;
- deponije odpadkov: 1 vaba (20–50 g) / 10 m² tlorisne površine ali 1 vaba na vsakih 5–10 m v krogu (100 g / 100m² na 20 mest).

Za kvalitetno in uspešno izvedeno deratizacijo je zelo pomembno pravilno postavljanje deratizacijskih vab. S slabo izvedeno deratizacijo lahko postane odlična deratizacijska vaba nepriljubljena za glodavce, zato bi se morali izvajalci držati naslednjih pravil:

- za vsak objekt ali teren je potrebno izdelati načrt in razpored polaganja vab, nujno je imeti posodobljene drenažne karte, ki prikazujejo javno kanalizacijo, jaške, povodja in smer toka;
- vabe se postavljajo na oziroma ob mesta, kjer je opaženih največ glodavcev (odprtine, poti gibanja...);
- vabe je treba postavljati na skrita mesta ali v za to namenjene zaščitne škatle, tulce ipd.;
- vabe morajo biti nedostopne za neciljane populacije;
- vabe ne smejo kontaminirati hrane ali okolja (parafinske vabe, vezane na žico...);
- število in količina vab mora biti večja od predvidene količine, ki jo bodo glodavci pojedli;
- vabe za vlažne prostore in kanalizacijo morajo biti odporne na vlago in ustrezno pritrjene.

Ob upoštevanju razvojnega cikla glodavcev stroka priporoča¹, da se deratizacija in kontrola deratizacije s strani izvajalca izvaja najmanj 4 (štiri)-krat letno, tj. vsake 3 (tri) mesece, in sicer kot:

- 2 (dva)-krat letna deratizacija s kontrolo in zamenjavo vseh deratizacijskih vab in
- 2 (dva)-krat letna kontrola deratizacije z zamenjavo deratizacijskih vab po potrebi.

Dodatne deratizacije izven teh terminov se izvajajo po potrebi – po naročilu naročnika, glede na problematiko pojavljanja glodavcev.

Deratizacija kanalizacijskih sistemov

Pomembno je izbrati učinkovite aktivne snovi in formulacije vab, da bo zatiranje učinkovito in cenovno sprejemljivo. Najboljše so aktivne snovi antikoagulantov druge generacije, kot so brodifakum,

¹ - Quay, R. J., Cowan D.P. & Lambert M.S., 2003, Adapting baiting tactics to match the foraging behaviour of Norway rats: a balance between efficacy and safety; v publikaciji: Eds. G. R. Singleton, L. A. Hinds, C. J. Krebs, and D. Spratt, Rats mice and people: rodent biology and management (pp. 451-456), Australian Centre for International Agricultural Research Monograph, Canberra.

flokumafen in difetialon, ki so bolj strupene kot difenakum ali bromadiolon. Vabe naj vsebujejo inhibitorje vlage in večje koncentracije aktivne snovi (parafinski bloki).

Parafinski bloki

Obešajo se v jašek. Za razliko od žitne vabe je lažje spremljati odvzem, tako da se jih potegne iz jaška. Lažje je tudi preprečevanje odplavljanja zaradi meteornih vod.

Žitna vaba

V jaške se lahko dozira s pomočjo dozirne žličke ali teleskopske cevi. Žitno vabo se lahko zapakira v polietilenske mrežice in obesi v jaške.

Za doseganje dobrih rezultatov in doseganje čim večje mortalitete je priporočljivo, da izvajalec izvede postavitev vab v 1–5 dneh. To se razlikuje glede na območje, ki ga je treba tretirati, razdaljo poti, prometne tokove in podobno. Morda bo potrebno na primer v mestnih središčih poskrbeti, da se vabe postavljajo zgodaj zjutraj, preden bo promet zgoščen, ali ob nedeljah zjutraj oziroma ob koncu tedna. Število jaškov, ki jih dnevno lahko tretirata dva ali trije izvajalci, se razlikuje glede na to, koliko prometa je, oddaljenost od skladišča, enostavnost iskanja in dvigovanja jaškov, parkiranih avtomobilov in drugih dejavnikov. Pred natančnim načrtovanjem je treba določiti pričakovan realni čas za katero koli območje.

Slabo zatrta populacija podgan se namreč obnovi v 3 % tedensko, ob ponovni invaziji celo v 12 %, kar pomeni obnovo populacije v šestih mesecih po deratizaciji. Zaradi tega je priporočeno izvajanje deratizacije kanalizacijskih sistemov vsaj 3- do 4-krat letno.

Nadzor nad izvajalcem DDD

Izvajalec dejavnosti DDD mora naročnika pred pričetkom seznaniti s potekom dela, z morebitnimi nevarnostmi za ljudi, živali in okolje, varnostnimi ukrepi in časom trajanja del oziroma nevarnosti. Po končanem delu mora naročniku predati potrdilo o izvedenih postopkih.

Naročnik lahko izvedbo del izvajalca deratizacije kontrolira preko pisne dokumentacije, ki vsebuje naslednje podatke:

- datum opravljene storitve deratizacije oziroma kontrole deratizacije;
- vrsta in količina uporabljenega deratizacijskega sredstva;
- zapis ugotovitev o stanju vab;
- opredelitev nadaljnjih ukrepov ob ugotovitvah prisotnosti glodavcev;
- ime in priimek ter podpis izvajalca storitve in odgovorne osebe naročnika.

Kakovost izvajalca je mogoče spremljati tudi z nadzorom same izvedbe del, pri čemer naročnik spremlja:

- ali je izvedba del v skladu s predhodno izdelanim planom;
- ali izvajalec dejansko uporablja sredstva, ki jih je navedel v ponudbi (vrsto, količino in težo);
- ali dela izvaja strokovno usposobljen izvajalec;
- ali izvajalec pri delu uporablja zaščitno opremo;
- in drugo.

Pripravila:

Sekcija izvajalcev DDD pri GZS PTZ

Oktober 2020